

DARIUSZ RACINOWSKI
Szkoła Podstawowa w Brdowie
ORCID 0000-0001-8304-476X

DZIAŁALNOŚĆ SZKÓŁ POWSZECHNYCH W GMINIE LUBOTYŃ W LATACH 1926-1939 W ŚWIETLE PRASY LOKALNEJ

Na terenie gminy Lubotyń¹ w latach 1918-1939 funkcjonowały szkoły powszechne o różnym stopniu organizacji, od jedno- do siedmioklasowych, czyli o najwyższym stopniu organizacji, takie były w Babiaku i Brdowie². Przez cały okres II Rzeczypospolitej działały szkoły w miejscowościach: Babiak, Brdów, Lubotyń, Kielczew Smużny, Zakrzewo, Morzyce, Wrząca Wielka i Bogusławice³. W roku szkolnym 1938/1939 na terenie gminy Lubotyń czynnych było 12 szkół powszechnych⁴.

Prasa lokalna, wydawana w Kole w okresie międzywojennym, obejmująca swym zasięgiem gminy wchodzące w skład powiatu kolskiego, na swych łamach informowała czytelników nie tylko o wydarzeniach politycznych, gospodarczych czy społecznych. Sporo miejsca poświęcała również działalności organizacji społecznych, które dynamicznie się rozwijały, oraz szkołom różnego szczebla. Szeroko informowano o budowie nowych budynków szkół powszechnych bądź remontach istniejących już placówek. Potrzeby w tym zakresie, po czasie zaborów, były bowiem ogromne. Baza lokalowa szkół była zła, więc oddanie do użytku każdego nowego lub wyremontowanego budynku było wydarzeniem. W lokalnej prasie informowano również o różnorodnych przedsięwzięciach podejmowanych przez szkoły na rzecz lokalnych społeczności, w których działały. Palcówki szkolne na wsiach i w większych osadach pełniły rolę ośrodków kultury, gdzie nie tylko uczono młode pokolenie, ale także organizowano różne przedstawienia skierowane do mieszkańców. Nieoceniony, jak się wydaje, był udział szkół w kultywowaniu oraz rozwijaniu patriotyzmu i tradycji regionalnych. Nauczyciele organizowali m.in. akademie, przedstawienia, kwesty, odczyty, pogadanki skierowane nie tylko do uczniów, ale przede wszystkim do rodziców i mieszkańców miejscowości, w których mieściły się szkoły. Szukając materiałów do artykułu, przejrano wszystkie dostępne czasopisma, ukazujące się na terenie powiatu kolskiego

¹ W okresie 1918-1939 w skład gminy Lubotyń wchodziły następujące miejscowości: Babiak, Bagno, Bogusławice, Brdów, Bugaj, Fabianów, Gaj, Górąj, Gryglaki, Janówek, Józefowo, Jurka, Kawęczynek, Kielczew Górny, Kielczew-Smużny I-V, Lichenek, Lubotyń Poduchowny, Lubotyń, Mchowo, Mchówek, Morzyce Stare, Morzyce, Morzyce-Bujanowo, Nowiny-Bogusławice, Nowiny Brdowskie, Olszak, Ozorzyn, Perłowo I-II, Poddębno, Podkiejsze, Polonisz, Przedsokołowo, Psary, Radoszewice, Sokołowo, Stefanowo, Świętosławice, Wandynów, Wawrzyny, Widów, Wicinin, Wrząca Wielka, Zabłocie, Zakrzewo, Zamość, Zaryń, Zasokołowo, Zwierzchociny i Żurawieniec.

² J. St. Mujta, *Gmina Babiak: przeszłość i teraźniejszość*, Konin 1995, s. 111-112.

³ Tamże, s. 111.

⁴ Tamże, s. 111.

w okresie międzywojennym. Były to tygodniki: „Gazeta Kolska” i „Życie Kolskie” oraz dzienniki: „ABC Kolskie”, „ABC. Organ Powiatów: Kolskiego-Konińskiego-Słupieckiego-Tureckiego i Łęczyckiego” a także „Echo Kolsko-Konińsko-Tureckie”. Teksty dotyczące szeroko pojętej tematyki szkolnej w gminie Lubotyń odnaleziono w trzech czasopismach: „Echo Kolsko-Konińsko-Tureckie”⁵, „Życie Kolskie”⁶ i „Gazeta Kolska”⁷. Pisząc historię szkół w gminie Lubotyń w okresie międzywojennym, nie sposób pominąć prasy lokalnej jako jednego ze źródeł informacji. Można mieć zastrzeżenia do obiektywizmu opublikowanych informacji i artykułów. Zdarzają się błędy w nazwiskach czy imionach osób wymienionych w tekstach. Jednak wobec braku innych baz danych, prasa lokalna jest tym źródłem, które mimo zastrzeżeń, zawiera cenne informacje o funkcjonowaniu i działalności szkół w gminie Lubotyń.

Jednym z ważniejszych obszarów działania szkół było organizowanie przedstawień dla lokalnych społeczności z okazji świąt narodowych, kościelnych, rocznic oraz na zbiórkę funduszy przeznaczonych na potrzeby szkół lub innych instytucji.

26 grudnia 1926 r. urządzono w Babiaku przedstawienie amatorskie, na które złożyły się sztuki: „Bzy kwitną”, „Spóźnione konkury” oraz recytacja utworów patriotycznych. Fundusze uzyskane ze sprzedaży biletów przeznaczone zostały na potrzeby szkoły. Jako że cel był szczytny, toteż mieszkańcy Babiaka wypełnili salę do ostatniego miejsca. Po udanym przedstawieniu zebrani wysłuchali wykładu pt.: „Urządzanie przedstawień amatorskich, popieranie szkolnictwa i budzenie uczuć społecznych”. Udział w przedstawieniu wzięły: S. i H. Siwińskie, M. Kwiatkowska, A. Maliński, A. Grzegorzewski, A. Radys, E. Grędecki i Z. Pekasiewicz. Na zakończenie spotkania, obecnemu na sali babiackiemu proboszczowi, ks. Janowi Langierowi⁸, złożono życzenia z okazji imienin. Wszyscy obecni, na stojąco, wysłuchali wiersza Wiktora Gomułickiego „Spowiednikowi”⁹. Ci sami młodzi aktorzy 1 stycznia 1927 roku udali się furmanką zaprzęzoną w czworo koni do Lubstowa, by tam powtórzyć przedstawienie. Mimo chłodu, ale dzięki wsparciu byłego proboszcza babiackiego, ks. J. Świtkiewicza, który podjął zmarznątą młodzież gorącą herbatą, przedstawienie spotkało się z gorącym i serdecznym przyjęciem mieszkańców Lubstowa. Po raz trzeci to samo przedstawienie zaprezentowano w Babiaku 6 stycznia 1927 roku. Środki uzyskane ze sprzedaży biletów za przedstawienia przeznaczono na: zakup gabinetu fizycznego dla siedmiooddziałowej szkoły w Babiaku, zakup książek do biblioteki, na potrzeby biednych dzieci oraz na mszę świętą¹⁰. Tego samego dnia w miejscowości Kiełczew Smużny dzieci z miejscowej szkoły powszechnej zaprezentowały jasełka. Zainteresowanie mieszkańców osady było tak duże, że przedstawienie musiano powtarzać trzy razy. Jasełka zostały przygotowane pod czujnym okiem nauczycieli: Jurkówny i Niedzielskiego¹¹.

⁵ „Echo Kolsko-Konińsko-Tureckie” – 1933 – rocznik niekompletny (dostępne: maj, lipiec-październik).

⁶ „Życie Kolskie. Tygodnik Informacyjno-Społeczny Ilustrowany” – 1926 – nr 4-9; 11-15; 18; 1927 – nr 5-7; 33.

⁷ „Gazeta Kolska. Organ powiatu kolskiego. Tygodnik informacyjno-społeczny” – 1932-1938 – roczniki kompletne; 1939 – nr 1-28.

⁸ Ks. Jan Langier – proboszcz parafii rzymskokatolickiej pw. Przemienienia Pańskiego w Babiaku w latach 1926-1929, [dostęp: 6.08.2019] http://parafiababiak.cba.pl/?page_id=103

⁹ Z. Pekasiewicz, *Z Babiaka*, „Życie Kolskie” 1927, nr 6, s. 11.

¹⁰ Z. Pekasiewicz, *Z Babiaka*, „Życie Kolskie” 1927, nr 6, s. 11-12.

¹¹ J. Rostak, *Kiełczew Smużny*, „Życie Kolskie” 1927, nr 5, s. 11.

Bardzo dostojnie i z dużym rozmachem obchodzono 15. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości. W Babiaku obchody te trwały przez trzy dni. W ich organizację włączyły się także organizacje społeczne. Główny ciężar przygotowania obchodów wzięła na siebie szkoła w Babiaku. Obchody rozpoczęły się mszą świętą z udziałem uczniów i nauczycieli. Po jej zakończeniu ulicami Babiaka przemaszerował, przy dźwiękach orkiestry, uroczysty pochód. Akademię przygotowali nauczyciele siedmio-klasowej Szkoły Powszechnej w Babiaku. Złożyły się na nią:

ładnie i ze zrozumieniem wypowiedziana mowa uczennicy 7-ej klasy, w której przedstawiła nam cierpienia Polski w niewoli, spełnione pragnienia wolności i obowiązek ohotnej pracy dla wolnej Ojczyzny; następnie wiersz oraz deklamacje wygłaszane przez dzieci szkolne pojedynczo i zbiorowo, przeplatane pieśniami o treści patriotycznej śpiewanymi przez zespół kilku klas przy dźwiękach pianina. Wykonanie było bardzo ładne. Na zakończenie wznoszono okrzyki na cześć Niepodległej Polski, Pana Prezydenta i Pana Marszałka Piłsudskiego. W podniosłym nastroju opuszczali szkołę, przybyli na Akademię rodzice i goście, dziękując SZ. Nauczycielstwu za trud poniesiony około przygotowania tak bogatego i pięknego programu¹².

Następnego dnia, z inicjatywy miejscowego Koła Popierania Budowy Szkół Powszechnych, przeprowadzono zbiórkę uliczną, w którą włączyło się całe grono nauczycielskie. Po południu w sali remizy strażackiej po raz drugi młodzież szkolna zaprezentowała akademię, którą wystawiono w szkole dzień wcześniej. Bilety wstępu na przedstawienie oraz zbiórka uliczna przyniosły dochód w wysokości 70 zł, który został przeznaczony na budowę szkół powszechnych¹³. Podobnie było podczas obchodów 20. rocznicy odzyskania niepodległości w 1938 roku. Uroczystości rozpoczęły nabożeństwa w świątyniach wszystkich wyznań w Babiaku. Wzięli w nich udział między innymi uczniowie babiackiej szkoły powszechnej. Następnie ulicami miejscowości przemaszerował pochód. Uczniowie szkoły, dla uczczenia rocznicy odzyskania niepodległości, posadzili drzewka na placu Marszałka Józefa Piłsudskiego. Z tej okazji okolicznościowe przemówienie wygłosił kierownik szkoły. Następnie odbyła się akademie dla młodzieży szkolnej, w czasie której nadleśniczy Gaju przekazał szkole trzylampowy radioodbiornik, dar Dyrekcji Lasów Państwowych. Głównym punktem obchodów była popołudniowa akademie przygotowana przez nauczycieli i uczniów babiackiej szkoły dla mieszkańców miejscowości. Na akademię złożyły się: odczyt uczennicy klasy VII, pokazujący dorobek 20-lecia niepodległości Polski, obrazek sceniczny ukazujący działalność PCK na terenie szkoły oraz rewia ukazująca walkę o niepodległość.

Treść akademii przypominała opatrnościowe rządy Boga nad Polską, obudziła i spotęgowała miłość dla Ojczyzny, czego wyrazem były łzy dostrzeżone na twarzach wielu poważnych osób. Niewątpliwie do wywołania tych uczuć poza treścią akademii przyczyniła się także artystycznie wykonana, zastosowana do dnia 11 XI dekoracja sceny: Z jednej strony oko widza dostrzegало flotę unoszącą się na bezkresnych falach morza polskiego. Z przeciwnej znów strony dymił Śląsk, a tuż obok wzrastał Centralny Okręg Przemysłowy. Koroną dekoracji był olbrzymi, całą frontową ścianę

¹² Uczestnik, *Z Babiaka*, „Gazeta Kolska” 1933, nr 48, s. 4.

¹³ Tamże, s. 4.

zajmujący Orzeł Biały, który unosił się w promieniach wolności rozpościerając skrzydła nad Polską całą od Bałtyku aż po Śląsk¹⁴.

Spółceństwo gminy Lubotyń uroczystość obchodziło kolejne rocznice uchwalenia Konstytucji 3 maja. Duży wkład w organizację obchodów mieli nauczyciele i uczniowie szkół z terenu gminy. Bogatą oprawę artystyczną i patriotyczną zapewniono babiackim obchodom w 1938 roku. Uroczystości rozpoczęła msza święta. Po niej uformował się pochód, składający się z uczniów szkoły w Babiaku, przedstawicieli organizacji oraz społeczeństwa. Wszyscy przeszli pod siedzibę Zarządu Gminy Lubotyń, gdzie odbyła się dalsza część obchodów. Do zgromadzonych przemówił wójt gminy. Po nim uczeń klasy siódmej Szkoły Powszechnej w Babiaku zaprezentował referat poświęcony uwarunkowaniom historycznym. Następnie chór ze szkoły, pod kierunkiem nauczycielki Eugenii Kopackiej¹⁵, wykonał pieśni oraz wyrecytował kilka utworów. Na zakończenie wszyscy zebrani odśpiewali hymn narodowy¹⁶. Wiele miejsca prasa lokalna poświęciła sprawom budowy nowych budynków szkół w gminie Lubotyń. Baza lokalowa szkół była bardzo zła. W większości istniejących szkół w gminie brakowało miejsca, więc samorząd wynajmował lokale w domach osób prywatnych. Budowa szkół była jednym z największych wyzwań samorządu gminnego w okresie międzywojennym. Dwie największe miejscowości w gminie Lubotyń, Babiak i Brdów, pilnie potrzebowały nowych budynków szkół, bo te, które istniały, były daleko niewystarczające. Także w innych, mniejszych osadach brakowało miejsc do nauki. Samorząd gminny w Lubotyniu czynił działania, by zmienić tę sytuację. Na nadzwyczajnym żałobnym posiedzeniu Rady Gminnej gminy Lubotyń, po śmierci Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego¹⁷, które odbyło się 17 maja 1935 roku, przyjęto jednogłośnie uchwałę, w której postanowiono wybudować w Babiaku budynek siedmioklasowej szkoły powszechnej i nadać jej imię „Marszałka Piłsudskiego”. Treść uchwały wraz z informacją, że w pierwszej kolejności zostanie wybudowana siedmioklasowa szkoła w Babiaku przekazano wojewodzie łódzkiemu w czasie jego pobytu w gminie Lubotyń¹⁸, wizytującemu powiat kolski 1 lipca 1935 roku. Wojewoda Aleksander Hauke-Nowak uczestniczył w uroczystym posiedzeniu Rady Gminnej gminy Lubotyń¹⁹.

17 grudnia 1936 roku odbyło się posiedzenie rady gminnej, na którym przyjęto preliminarz budżetowy na lata 1937-1938. Wskazano w nim, że w pierwszej kolejności zostaną wybudowane szkoły w Brdowie i Bogusławicach. Pominięto budowę szkoły w Babiaku, mimo iż wcześniej podjęto taką uchwałę. Nie bardzo wiadomo, dlaczego radni zmienili swoją wcześniej podjętą uchwałę. Przemawiała za tym zła baza lokalowa szkoły w Babiaku. Uczniowie uczyli się w pięciu różnych budynkach. Dziennikarz opisujący zdarzenie, tak je podsumował:

¹⁴ *Obchód 20 rocznicy odzyskania niepodległości w Babiaku*, „Gazeta Kolska” 1938, nr 49, s. 2.

¹⁵ Eugenia Kopacka pracowała w siedmioklasowej Szkole Powszechnej w Babiaku w okresie międzywojennym, *Szkoła w Babiaku-zarys historyczny*, Babiak 1993, s. 11.

¹⁶ J. S., *Uroczystości 3 Maja w Babiaku*, „Gazeta Kolska” 1938, nr 19, s. 3.

¹⁷ Józef Piłsudski zmarł 12 maja 1935 roku w Warszawie. Przez kilka dni w Warszawie odbywały się uroczystości żałobne ku czci zmarłego marszałka. Potem trumna z ciałem Józefa Piłsudskiego została przewieziona pociągiem do Krakowa, gdzie 18 maja 1935 roku po uroczystościach w katedrze na Wawelu trumnę z ciałem złożono w krypcie św. Leonarda, Pogrzeb marszałka Józefa Piłsudskiego, [w:] *Kronika XX wieku* 1991, s. 490.

¹⁸ Z.P., *Babiakowi krzywdą się dzieje...*, „Gazeta Kolska” 1937, nr 1, s. 2.

¹⁹ *Pobyt Pana Wojewody w powiecie kolskim*, „Gazeta Kolska” 1935, nr 29, s. 1.

Stała się więc wielka krzywda osadzie Babiak. Babiak jest w środku gminy, posiada lokale szkolne wynajęte w pięciu domach, niskie i z nadliczbową ilością dzieci. Kto jest temu winien, pozostawmy to zapytanie bez odpowiedzi. Zdobyliśmy się tylko w słowach na wzniosły zapal i pewien poryw, ale nie umiemy zapalu naszego wprowadzić w życie, załatwić sprawy konsekwentnie i być wytrwałymi w dążeniu do wytkniętego celu. Słowem jesteśmy bezsilni. Jedyłą naszą nadzieją to sumienne rozstrzygnięcie sprawy budowy szkoły – pomnika przez władze nadzorcze²⁰.

Do tej samej sprawy powrócił raz jeszcze J. Skutecki w artykule opublikowanym w „Gazecie Kolskiej” w 1937 roku. Nawiązał do podjętej przez Radę Gminną w Lubotyńsku uchwały o budowie w Babiaku szkoły-pomnika dla uczczenia pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego. Wyliczył uchwały podjęte przez tę samą radę, które pozostały tylko na papierze lub zostały zmienione. Dziennikarz postawił Zarządowi Gminy Lubotyń pytanie: „*Dlaczego wszystkie uchwały rady gminnej, zmierzające do utrwalenia pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego, stały się martwymi?*”²¹ Ten sam dziennikarz po raz kolejny nawiązał do sprawy warunków lokalowych szkoły w Babiaku, opisując je następująco:

Siedmioklasowa szkoła powszechna w Babiaku mieści się w kilku budynkach, będących częściowo własnością gminy i częściowo wynajętych. Budynki wynajęte znajdują się w opłakanym stanie, ale jeszcze względnie są możliwe, natomiast budynek gminny jest do tego stopnia zniszczony, że dzieciom i nauczycielstwu 4-ej klasy grozi niebezpieczeństwo śmierci. Budynek ten jest kryty dachówką. Dachówka od kilkunastu, a może od kilkadziesiąt lat nie była przekładana ani też reperowana, przeto zrobiły się w dachu dziury, i jak pada deszcz, woda leci dzieciom i nauczycielstwu na głowy. Rozumie się, że woda najpierw zlatuje na sufit, który z tego powodu przegnił i obecnie zagiął się i popękał do tego stopnia, że nauczyciele zmuszeni byli dzieci posunąć pod jeden bok sali, w obawie, by któregoś dnia zagięta część sufitu nie zwała się na głowy²².

Nauczyciele babiackiej szkoły zwracali się do Zarządu Gminy Lubotyń z prośbą o przeprowadzenie remontu budynku szkoły, ale zdaniem piszącego, bez rezultatu. Zarząd zlekceważył prośbę nauczycieli i niebezpieczeństwo grożące dzieciom uczącym się w szkole. Zamiast naprawy zaczął budować gabinet dla wójta. Zdaniem prasy, inwestycja ta nie była ujęta w budżecie gminy. Dziennikarz zakończył swój artykuł słowami:

Uważam, że tego rodzaju zarządzenia gminne są nieracjonalne, wiem również, że Zarząd Gminy Lubotyń nie zdobędzie się na odrobinę odwagi, by na powyższe fakty odpowiedzieć na łamach „Gazety Kolskiej”, przeto ośmielam się, jako mieszkaniec gminy, zwrócić uwagę tym listem otwartym, Zarządowi Gminy Lubotyń na wyżej opisany budynek szkolny, który grozi śmiercią lub kalectwem przyszłym obywatelom, żołnierzom i obrońcom Ojczyzny²³.

²⁰ Tamże, s. 2.

²¹ J. Skutecki, *Martwe uchwały w gminie Lubotyń*, „Gazeta Kolska” 1937, nr 42, s. 3.

²² J. Skutecki, *Dzieciom szkolnym w Babiaku grozi niebezpieczeństwo śmierci lub kalectwa*, „Gazeta Kolska” 1937, nr 45, s. 3.

²³ Tamże, s. 3.

Mimo wielu kontrowersji związanych ze zmianą decyzji rady gminnej, dotyczącej odłożenia w czasie budowy nowej szkoły w Babiaku, rozpoczęły się przygotowania i budowa szkół w Bogusławicach i Brdowie. 19 marca 1936 roku Zarząd Gminy Lubotyń zorganizował zebranie z mieszkańcami Bogusławic, na którym jednogłośnie podjęto decyzję o budowie szkoły w tej miejscowości. Istniejący budynek szkoły to „*gliniana lepianka*”²⁴, która nie odpowiadała warunkom bezpieczeństwa²⁵. Kamień węgielny pod budowę czteroklasowej Szkoły Powszechnej w Bogusławicach poświęcono 9 października 1938 roku. Dokonał tego proboszcz parafii Lubotyń ks. Andrzej Mikołajczyk²⁶. W uroczystości uczestniczyli członkowie zarządu gminy oraz miejscowe społeczeństwo. Okolicznościowe przemówienie wygłosili: wójt gminy Stanisław Moszczeński oraz Okoniewski z Lubotyń. Akt erekcyjny odczytał sekretarz gminy Lubotyń. W części artystycznej wystąpił chór szkolny pod kierunkiem Bronisława Jachimskiego²⁷. Znacznie bogatszą oprawę miała uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod budowę nowego budynku siedmioklasowej szkoły w Brdowie. Odbyła się ona 12 czerwca 1938 roku. Rozpoczęła się nabożeństwem w brdowskim kościele. Poświęcenia kamienia węgielnego dokonał proboszcz brdowskiej parafii ks. Józef Dunaj²⁸, który wygłosił również okolicznościowe przemówienie. Nawiązał w nim do historii, z której wynikało, że już od dawna w Brdowie paulini prowadzili szkołę. Przemawiali także wicestarosta W. Nowakowski, podinspektor szkolny Kazimierz Stasiński oraz wójt gminy Stanisław Moszczeński. Na zakończenie odczytano dwa akty erekcyjne. Jeden zredagowany przez Społeczny Komitet Budowy Szkoły odczytał kierownik brdowskiej placówki Marian Janowski²⁹. Drugi akt zarządu gminy odczytał wójt Stanisław Moszczeński. Na część artystyczną złożyły się deklamacje uczniów szkoły i występy orkiestry straży pożarnej³⁰.

Zanim jednak rozpoczęto budowę szkoły w Brdowie, musiano wcześniej pokonać pojawiające się trudności. Na początku 1937 roku Społeczny Komitet Budowy Szkoły w Brdowie ogłosił przetarg na zakup cegły³¹. W marcu 1937 roku zwołano zebranie rady gminnej z udziałem członków Społecznego Komitetu Budowy Szkoły w Brdowie. W czasie spotkania omówiono szereg spraw związanych z planowaną budową nowego budynku szkoły w Brdowie. Jeden z obecnych na spotkaniu zaproponował, by kupić drewno budulcowe w Strzelnie, gdyż tam miało być taniej niż w lasach miejscowych. Wniosek został przyjęty. Postanowiono pojechać na miejsce i zobaczyć oferowane tam

²⁴ *Godne naśladowania*, „Gazeta Kolska” 1936, nr 20, s. 4.

²⁵ Tamże, s. 4.

²⁶ Ks. Andrzej Mikołajczyk – proboszcz parafii pw. św. Wawrzyńca w Lubotyń w latach 1933-1941; 1945-1961, więzień obozu koncentracyjnego w Dachau, J. St. Mujta, *Gmina Babiak: przeszłość i teraźniejszość*, Konin 1995, s. 70.

²⁷ *Budowa szkoły w Bogusławicach*, „Gazeta Kolska” 1938, nr 44, s. 6.

²⁸ Ks. Józef Dunaj – proboszcz parafii pw. św. Wojciecha BM w Brdowie w latach 1932-1939, „*Rocznik diecezji włocławskiej 2011*”, Włocławek 2012, s. 365.

²⁹ Marian Janowski – kierownik szkoły w Brdowie w latach 1937-1939, Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie. Inspektorat Szkolny w Kole. Szkoła Powszechna w Brdowie: organizacja, historia, akta obrazujące działalność 1924-1939, sygn. 158, Szkoła w Brdowie. Organizacja. Siły nauczycielskie w latach 1937-1939 i inne dokumenty.

³⁰ J. K., *Uroczystość poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę szkoły powszechnej w Brdowie*, „Gazeta Kolska” 1938, nr 26, s. 3.

³¹ *Ogłoszenie i przetargu i konkursu*, „Gazeta Kolska” 1937, nr 13, s. 6.

drewno budulcowe. Jeśli po kalkulacji okazałoby się, że drewno jest tańsze niż w lasach miejscowych, miało zostać tam zakupione. Po zakup drewna do Strzelna wydelegowano wójta gminy Stanisława Moszczeńskiego i leśniczego Zygmunta Pleszczyńskiego w charakterze rzeczoznawcy. Delegacja udała się wynajętym autem do Strzelna. Po dokonaniu przeglądu drewna i po rozmowie w tamtejszym leśnictwie leśniczy z Bugaja, Zygmunt Pleszczyński, wydał opinię. Stwierdził, że drewno w 70 % jest zmurszałe, sękate i krzywe: „*leży już parę lat oskórowane na ziemi, wskutek tego popękało ogniło i straciło dużo na wartości, kupując takowe kosztowałoby dużo drożej aniżeli w lasach miejscowych i naraziłoby się gminę na niepotrzebne, a poważne straty*”³². Wójt gminy początkowo zgodził się z opinią leśniczego, lecz wkrótce, nie wiadomo, dlaczego zmienił zdanie. Pojechał do Strzelna i kupił 120m³ drewna na budowę szkoły w Brdowie. Do przewiezienia zakupionego drewna wynajęto furmanki. Za przewiezienie 1 metra sześciennego zapłacono 12 zł. Po zwiezieniu całości drewna okazało się, że leśniczy Zygmunt Pleszczyński miał rację. Drewno nie nadawało się na budowę, a jedynie na opał. Dziennikarz z oburzeniem pisał na łamach prasy:

Mieszkańcy gminy Lubotyń z oburzeniem patrzą na to murszywe drzewo [drewno] i mówią, że tyle szkół, tyle domów i tyle różnych budowli buduje się każdego roku w pow. kolskim i każdy nabywa drzewo w lasach miejscowych, nikt nie szuka i nie sprowadza drzewa z lasów oddalonych o sto kilometrów a tym samym nie płaci za zwózkę 1500 zł, za które tu na miejscu można by kupić 30 m dobrego i zdrowego drzewa [drewna], przy tym mówią wszyscy, że na taki nonsens może się zdobyć tylko zarząd gminy Lubotyń³³.

Do budowy budynku szkoły trzeba było kupić inne drewno³⁴.

Młodzież szkolna razem z nauczycielami, przedstawicielami organizacji społecznych oraz mieszkańcami uroczyście obchodziła imieniny, a także kolejne urodziny prezydenta RP oraz marszałka Józefa Piłsudskiego.

1 lutego 1933 roku w Babiaku uroczyście obchodzono imieniny prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Ignacego Mościckiego³⁵. O godzinie 9.00 wyruszył orszak, w którym maszerowały m. in. wszystkie dzieci ze szkoły wraz z nauczycielami do kościoła na mszę świętą. Po jej zakończeniu wszyscy przeszli do szkoły, gdzie kierownik Robert Richter³⁶ wygłosił przemówienie, w którym „*podkreślił doniosłość złożenia przez społeczeństwo należnego hołdu Dostojnemu Solenizantowi*”³⁷. Po przemówieniu kierownika uczniów siódmej klasy wygłosił odczyt o życiu i zasługach Prezydenta RP dla Polski. Uczennica piątej klasy W. Pławińska wyrecytowała wiersz imieninowy ku czci prezydenta. Na zakończenie wszyscy obecni odśpiewali hymn „*Jeszcze Polska nie zginęła*”³⁸.

³² J. Skutecki, *Zmurszałe drzewo na budowę szkoły*, „Gazeta Kolska” 1937, nr 44, s. 3.

³³ Tamże, s. 3.

³⁴ Wątek ten opisał również P. Gołdyn w jednej ze swoich publikacji dotyczących oświaty w Wielkopolsce wschodniej. Zob: P. Gołdyn, *Obrazki z dziejów oświaty w Wielkopolsce Wschodniej. Zeszyt 2*, Kalisz 2015, s. 78-80.

³⁵ Ignacy Mościcki – prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1926-1939, [dostęp: 1.11.2019] <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Moscicki-Ignacy;3943823.html>

³⁶ Robert Richter – nauczyciel i kierownik szkoły w Babiaku w okresie międzywojennym, *Szkola w Babiaku-zarys historyczny*, Babiak 1993, s. 2.

³⁷ Z. P., *Jak uczczono w Babiaku dzień Imienin Pana Prezydenta Rzplitej*, „Gazeta Kolska” 1933, nr 6, s. 1.
³⁸ Tamże, s. 1.

Uczniowie babiackiej szkoły wyjeżdżali także na wycieczki, o czym donosiła prasa lokalna. W czerwcu 1938 roku wraz z nauczycielami uczestniczyli w dwóch wycieczkach. 2 czerwca dzieci z III klas zwiedzały drukarnię „Gazety Kolskiej”. Największe zainteresowanie wzbudziło składanie gazety i jej druk. Oprócz drukarni uczniowie zwiedzili też fabrykę fajansu Cz. Freundenreicha w Kole. Opiekunami uczniów byli nauczyciele: kierownik szkoły Robert Richter, Maria Ziemięcka³⁹ i Maria Kiszekówna⁴⁰. 15 czerwca natomiast uczniowie klas czwartej i piątej, babiackiej szkoły, pojechali do Włocławka, gdzie zwiedzili muzeum, drukarnię, Fabrykę Cykorii Bohma, most na Wiśle i park. Po spożyciu obiadu powrócili do Babiaka. Grupą opiekowali się nauczyciele: Tadeusz Kuczeriszko i Eugenia Kopacka⁴¹.

W szkołach prowadzone były różnego rodzaju akcje humanitarne. Jedną z nich było dożywianie dzieci. W szkole w Babiaku w 1937 roku dożywiano 60 dzieci, a w 1938 roku 80 ze szkoły i 16 z przedszkola. W ramach dożywiania otrzymywały one dużą bułkę i ćwierć litra mleka. Akcja dożywiania uczniów i dzieci była możliwa dzięki hojności okolicznego ziemiaństwa⁴². Dzieci Szkoły Powszechnej w Kiełczewie Smużnym 1939 roku zebrały i złożyły w redakcji tygodnika „Gazeta Kolska” kwotę 1370 zł na Fundusz Obrony Narodowej. Spółdzielnia Uczniowska tejże szkoły zakupiła bon dwudziestozłotowy Pożyczki Przeciwlotniczej⁴³.

Prasa lokalna informowała również o sprawach z pozoru błahych, ale ważnych dla pokazania pełnego obrazu działania szkół w okresie międzywojennym. Do takich faktów można zaliczyć anons o rozpoczęciu roku szkolnego w Babiaku czy włamaniu do szkoły w Bogusławicach.

Z okazji rozpoczęcia kolejnego roku szkolnego w Babiaku, 21 sierpnia 1933 roku, odprawiona została msza św. Uczestniczyli w niej uczniowie, grono nauczycielskie oraz mieszkańcy osady. Proboszcz babiackiej parafii, ks. Stanisław Michniewski⁴⁴, skierował słowa do zebranych, w których zachęcił młodzież do nauki. Po zakończeniu mszy świętej uczniowie i nauczyciele przeszli do szkoły⁴⁵. Zdarzały się także włamania do budynków szkolnych. Jedno z nich miało miejsce w Bogusławicach w 1936 roku, kiedy to złodziej dostał się do szkoły i skradł z niej skrzypce ze smyczkiem oraz gotówkę w wysokości 5 złotych⁴⁶.

Prasa lokalna dość dokładnie informowała swoich czytelników i zarazem mieszkańców powiatu kolskiego o akademiach, uroczystościach związanych z historią Polski, organizowanych przez społeczność szkolną w gminie Lubotyń. Niewątpliwie był w tym pewien element propagandowy, który miał obrazować i wzmacniać patriotyzm oraz osiągnięcia odrodzonej Polski. Rozwój edukacji był jednym z tych sukcesów w gminie Lubotyń. Dziennikarze tropili także wszelkie, ich zdaniem, nieprawidłowości

³⁹ Maria Ziemięcka – nauczycielka szkoły w Babiaku w okresie międzywojennym i powojennym. Pracowała w niej aż do przejścia na emeryturę, *Szkola w Babiaku-zarys historyczny*, Babiak 1993, s. 11.

⁴⁰ *Wycieczka dzieci szkolnych z Babiaka w naszej drukarni*, „Gazeta Kolska” 1938, nr 23, s. 6.

⁴¹ *Wycieczka dzieci szkolnych z Babiaka we Włocławku*, „Gazeta Kolska” 1938, nr 26, s. 3.

⁴² *Akcja dożywiania dzieci w Babiaku*, „Gazeta Kolska” 1938, nr 5, s. 3.

⁴³ *Dzieci Szkoły Powszechnej w Kiełczewie złożyły dar na FON i zakupiły pożyczkę*, „Gazeta Kolska” 1939, nr 16, s. 2.

⁴⁴ Ks. Stanisław Michniewski – proboszcz parafii rzymskokatolickiej pw. Przemienienia Pańskiego w Babiaku w latach 1931-1938, [dostęp 06.08.2019] http://parafiababiak.cba.pl/?page_id=103

⁴⁵ *Rozpoczęcie roku szkolnego*, „Echo Kolsko-Konińsko-Tureckie”, 1933, 27 sierpnia, s. [4].

⁴⁶ *Amator skrzypiec*, „Gazeta Kolska” 1936, nr 22, s. 4.

w zarządzaniu publicznymi funduszami przez władarzy gminy. Seria artykułów o niezrealizowaniu przyjętych uchwał, dotyczących budowy szkoły w Babiaku, nadania jej imienia Józefa Piłsudskiego, zakupieniu niewłaściwego drewna na budowę szkoły w Brdowie pokazuje, jak ważne były dla lokalnej społeczności sprawy dotyczące oświaty. Budziły one żywe zainteresowanie dziennikarzy oraz czytelników. Zaznaczyć należy, że przynajmniej dwóch korespondentów, piszących o oświacie w gminie Lubotyń, pochodziło z jej terenu. Stąd też prawdopodobnie tak dobra i wnikliwa wręcz znajomość problematyki oświatowej w gminie Lubotyń.

DZIAŁALNOŚĆ SZKÓŁ POWSZECHNYCH W GMINIE LUBOTYŃ W LATACH 1926-1939 W ŚWIETLE PRASY LOKALNEJ

Słowa kluczowe: prasa lokalna, powiat kolski, nauczyciele, uczniowie, gmina Lubotyń, szkoły, Brdów, Babiak, Bogusławice, Kielczew Smużny, budowa szkół, Rada Gminna gminy Lubotyń,

Prasa lokalna ukazująca się w Kole w okresie międzywojennym dość szeroko informowała czytelników powiatu kolskiego o działalności szkół. Podobnie było w gminie Lubotyń. Prasa lokalna zamieszczała artykuły, sprawozdania, ogłoszenia i zapowiedzi o pracy szkół w tej gminie. Dzięki prasie czytelnicy gminy Lubotyń dowiedzieli się o wielu działaniach podejmowanych przez szkoły. Były to akademie, kwesty, odczyty z okazji świąt narodowych i kościelnych. Wiele z podejmowanych przez szkoły działań adresowanych było do mieszkańców gminy Lubotyń. Prasa lokalna informowała także o działaniach podejmowanych przez samorząd gminy Lubotyń w celu poprawy bazy lokalowej szkół, a szczególnie budowy nowych budynków w Babiaku, Brdowie i Bogusławicach.

THE ACTIVITY OF THE ELEMENTARY SCHOOLS IN THE LUBOTYŃ COMMUNITY IN THE YEARS 1926-1939 IN THE LIGHT OF THE LOCAL PRESS

Keywords: lokalna press, the district of Koło, teachers, student, Lubotyń community, schools, Brdów, Babiak, Bogusławice, Kielczew Smużny, building schools, the commune of the Lubotyń community

The local press which was published in Koło during the interwar period informed its readers about the activity of the elementary schools. The similar situation like in the district of Koło take place in the community of Lubotyń. The local press published articles, reports and announcements about the activity of the elementary schools. The press was the main source of information about the activity of the elementary schools in the community of Lubotyń. The main examples of the activity of the elementary schools were: shows, reads and fundraisers. A lots of actions were addressed to the local community. The local press informed also about the activity which aimed at the improvement of school buildings. The most important events were the construction of new school buildings in Babiak, Brdów and Bogusławice.

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Archiwum Państwowe w Poznaniu. Oddział w Koninie
Inspektorat Szkolny w Kole
Szkoła Powszechna w Brdowie

Źródła opublikowane:

„Echo Kolsko-Konińsko-Tureckie” – 1933
„Życie Kolskie” – 1927
„Gazeta Kolska” – 1933-1939

Opracowania:

Mujta J. S. (1995), *Gmina Babiak: przeszłość i teraźniejszość*, Konin
Gołdyn P. (2015), *Obrazki z dziejów oświaty w Wielkopolsce wschodniej, Zeszyt 2*, Kalisz

Strony internetowe:

http://parafiababiak.cba.pl/?page_id=103 [dostęp: 6.08.2019]
<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Moscicki-Ignacy;3943823.html> [dostęp: 1.11.2019]